Rusu-Ciobanu Valentina

28 octombrie 1920, nascută
Chişinău, R. Moldova

Adresa domiciliu:
str. Grigore Ureche 38/2, Chişinău, Moldova

Formarea

1938-1940	Şcoala de Arte din Chişinău
1942-1944	Academia de Arte Plastice din Iaşi
1944-1946	Şcoala de Arte Plastice "I.Repin" din Chişinău

Adresa studiou:
str, Dimo 5/3, at.10, Chişinău, Moldova
tel.: 0 373 2 27 90 04
fax: 0 373 2 24 50 24

Studii

1944-1948	Şcoala de Arte Plastice din Chişinău
1948	Membru al Uniunii Artiştilor Plastici din U.R.S.S.

Expoziții personale

1961	Chişinău
1984	Muzeul Național de Artă Plastică din Republica Moldova, Chişinău
2000	Biblioteca Națională, Chişinău

Expoziții de grup

1947-1980	participă la apropae toate expozițiile UAP din Moldova

Expoziții peste hotare

1957	Moscova
1961	Sofia, Bulgaria
1963	Warşovia, Polonia
1968	Montreal, Canada
1970, 1971	Plovdiv, Bulgaria
1975	Bucureşti, România
1975	Irak
1975	Siria
1949	workshop, Moscova, Rusia
1951, 1952	participă într-o tabără de creație în Federația Rusă
1954	altă tabără de creație, la Abramtzevo, Rusia

Premii, titluri şi mențiuni

1974	Laureată a Premiului de stat
1961	Ordinul *Insigna de Onoare*
1985	Artist al poprului din RSSM; Maestru Emerit în Artă
1966	Medalia de argint a EREN
1996	Ordinul Republicii
1998	Premiu pentru intreaga activitate şi prosperarea artelor plastice

Note

Artist plastic basarabean, a cărei creație se remarcă atât prin mijloacele expresive, considerate de critici neconvenționale, inovatoare, cât şi printr-o profundă notă poetică. Conform aprecierii comentatoarei S.Boberanga, pictura Valentinei Rusu-Ciobanu este o simbioză de "realism poetic" şi "spirit original", iar după părerea criticului Vladimir Bulat, stilul pentru care a optat pictorița putea fi "citit", în perioada regimului sovietic totalitar, ca o "subversiune sublimată", risc pe care Valentina Rusu-Ciobanu şi l-a asumat.

Legături Externe

http://ro.wikipedia.org/wiki/Valentina_Rusu-Ciobanu
http://www.contrafort.md/
http://arhiva.art.md/rusu/
http://www.arta.neonet.md/pictura/vrusu/

Lucrări reprezentative

Lucrarea mare cu figuri, u/p, 1994

Fantezie scenica, u/p, 1973

Compozitie decorativa, u/p, 1980

Dimineata, u/p, 55x45,1984

Saltimbanc, u/p, 60x70, 1976

Rapirea Europei, u/p, 55x 75, 1975

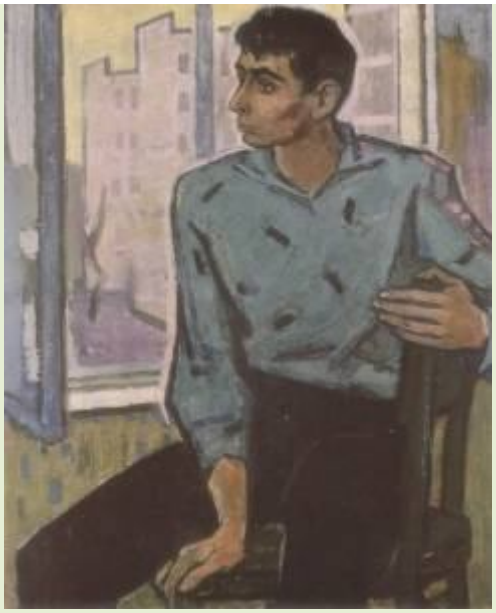
Portretul actorului, u/p, 122x93,1963

La joc, u/p, 115x240,1957

Valentina Rusu-Ciobanu: apoteoza de după pictură

Vladimir Bulat

Muzeul Național de Arte (**MNA**) din Chişinău şi-a "forjat" un crez profesional: să organizeze periodic expoziții personale, cu intenții retrospective, ale unor artişti importanți din spațiul nostru cultural, recuperând şi readucând în actualitate nume de creatori de primă mărime: Ada Zevin, Eugenia şi Moisei Gamburd, Alexandra Picunov. Chiar dacă are în administrare un imobil impropriu, cu mari probleme de stabilitate, lucruri care pun în pericol colecția aflată în expunerea permanentă, echipa de muzeografi, precum şi administrația acestei instutuții fac eforturi aproape nebuneşti (în sens de imposibile!) pentru a arăta modelele cele mai reprezentative şi stabile ale artei noastre. Şi nu este un lucru deloc lesne de făcut.

Către finele anului trecut **MNA** a propus un nou proiect expozițional, personala pictoriței Valentina Rusu-Ciobanu (decembrie 2003 - februarie 2004). O amplă expoziție de pictură. S-a selectat un număr reprezentativ de lucrări, acoperind practic toate etapele creației acestui artist original şi deosebit, pe exemplul căruia se întrezăreşte foarte exact *sinuoasa* unui traseu zbuciumat, unic în felul său. A debutat ca toți semenii săi – stilistic vorbind – intr-o cheie "realistă", cu o pictură *a la prima,* destul de "neconformă" cu cerințele pragmatic de exacte ale "realismului socialist". Debutează expozițional în anul 1948 – s-au păstrat şi lucrări din acea epocă, neincluse însă în retrospectiva de la **MNA**. Prima lucrare care deschide şirul expunerii este tabloul*Ştefan cel Mare după lupta de la Războieni* (1959-1960), pânză "pandant" – din punct de vedere stilistic – cu celebra lucrare *Fetele din Ceadar-Lunga* a lui Mihail Grecu. Ambele piese au fost pe larg comentate şi criticate în epoca creării lor. Şi de fapt, odată cu ele a şi început procesul de desprindere de rigiditatea ideologico-adminstrativă a puterii sovietice. "Breşa" creată nu mai putea fi remediată. Nu voi înceta să subliniez acest detaliu, importanța căruia este capitală: **sistemul picturii din Moldova sovietică s-a constituit în absența "realismului socialist", acest precept ideologic s-a cantonat multă vreme într-o formă specioasă, neclară, diluată, neînțeleasă practic de nimeni.** Întrebată într-un interviu dacă am avut în spațiul nostru nişte "militanți" pentru această metodă, artista mi-a răspuns: "*Nu erau militanți. Au înțeles la timp acest lucru. Ştii, că şi lor le-a fost extrem de greu, pentru că nu cunoşteau ce-i aia "sotzrealism". Peste noapte au trebuit să descopere, să afle ce şi cu este...*"*

Sala inaugurală a expoziției conține şi alte lucrări, întregind imaginea unei perioade destul de lineare, "cuminți", nimic din acele lucrări nu anunță metamorfozele ulterioare din laboratorul creator al artistei. Piese precum *Natură moartă cu ceainic* (1952), *Natură moartă cu floare* (1953) sunt reprezentative pentru acea etapă. La acestea ar trebui adăugate *Fată la fereastră* (1954) şi compoziția *La joc* (1956-1957), şi mai ales, *Plantarea pomilor* (1960-1961) – lucrări care prevestesc deja anumite mutații de ordin stilistic şi cromatic, pe care le şi conțin într-o anumită măsură. În special cea din urmă. Felul în care este structurată compoziția, cum sunt modelate figurile, tipul de tuşă şi renunțarea aproape bruscă la sistemul de referință "clar-obscur" (componentă peremptorie a "realismului socialist") prefigurează etapa denumită, de unii specialişti, "primitivistă", încadrabilă între anii 1964-1970. Voi încerca riscul să localizez şi nişte lucrări care să "închidă"

între paranteze acestă fază a creației Valentinei Rusu-Ciobanu – *Foc de artificii* (1964) şi*Portretul lui Glebus Sainciuc* (1969-1970). Lucrarea *Foc de artificii* (prima variantă), de cam un metru pe latura mare, înscrie în interiorul său un panou aproape decorativ, cu o cromatică suculentă, pestriță, în proximitatea imediată a expresiei *fauviste*. N-a mai rămas nimic din "tangajul" figurației naturaliste, este pictură pură, bucurie coloristică dezlănțuită, senzualitate luministică. Totuşi, gradul ultim de stilizare se atinge în lucrarea *In parc* (1966), care aminteşte de *inconştiența pură* a picturii infantile. E o imagine distilată la maximum, este reprezentarea "apoteozei de după pictură". Singura referință din istoria artei, pentru a compara acestă lucrare, ar fi "figurația" zisă primitivistă a lui Rousseau Vameşul. Panoul pictural al Valentinei Rusu-Ciobanu vine să "substituie" şi să îmbălsămeze întrucâtva butaforia bălțată a fotografilor de demult, care juca rolul unor fundaluri fictive, de falsitatea cărora toată lumea era conştiență; totuşi, massele veneau puhoi să-şi înveşnicească chipurile, cu bucurie, în fața lor. În special, la vremea sărbătorilor. De ce? Probabil pentru că lumea avea nevoie de acest joc, de convenție, de tertipuri ieftine, caraghioase şi efemere. În fața lucrării semnate de artistă, ca privitor, te simți ca şi cum ai "vedea" o poveste simplă, dar care te proiectează într-un "univers"simili-teatral, ireal, etern, fără umbre, unde ubicuitatea luminii este de la sine înțeleasă, intrinsecă: un altoi de sensibilitate țărănească, cultă şi magică. Momentul *incomprehensibilității*, un reper de "scurtcircuitare" a percepției – ce se produc imediat ce priveşti lucrarea, modifică treptele de lectură ale acesteia. Nu o mai vezi ca pe o ilustrare detaşată şi fidelă a realului, a naturalului, ci te prinzi instantaneu că e o realitate *secundă*, re-prezentată, anti-retorică. Ea nu are răceala picturii academiste, ci emană o căldură "epifanică" a frumosului. E clar că dintr-un astfel de "banc" se putea naşte şi tabloul *Diogene sau Imblanzitorul de lei*, lucrarea din 1967, in care: "*Cel din mijloc e Igor Vieru, cel din dreapta e Grecu, ceilalți – sînt Sainciuc şi Dumitru Fusu. Ei sînt îmblînzitorii de lei. Grecu se gudură la Vieru, iar Sainciuc stă mîndru cu piciorul pe leu. Dumitru Fusu, în ipostaza lui Diogene, umblă cu lumînarea în căutarea omului. Astea-s nişte bancuri de-ale mele, scorneli proprii. Fusu "murea" de plăcere să-i vadă pe ceilalți trei că stau pe nimic, în aer, suspendați.*"** Acesta este suportul ideatic pe care s-au plămădit şi aliniat un şir de lucrări, care mai de care mai "stranii" şi mai diverse – *Bărbatul cu pocal şi țigară (Portretul lui Aureliu Busuioc)* (1966),*Natură statică pe fundal albastru* (1966-1967), *Tinerețe* (1967), *Compoziție cu ramură de gutui* (1968-1969), *Pământ şi cer* (1969), *Portretul Ecaterinei Pogolşa* (1970), *V.I.Lenin şi N.K. Krupskaia* ***(1970) şi mai ales ciclul *Roboții* (1968-1969). O lucrare din ultima serie este prezentă şi în expoziția chişinăueană, deşi ar fi meritat expunerea ei integrală, dată fiind importanța acesteia în economia operei picturale (cel puțin în vizunea mea). Faza "primitivistă", căreia artista însăşi i-a pus numele de "moment senzorial" (care cuprinde *şi* numeroase peisaje, naturi statice extrem de diferite, unele lucrate chiar intr-o cheie geometrizant-abstractă), se încheie cu *Portretul lui Glebus Sainciuc*. Artista resimte nevoia revenirii la precizie, la o ordine maximă, ascetică s-ar putea spune, la un alt tip de *narațiune vizuală* – in chiar momentul in care se putea vorbi deja despre o "marcă" matură a picturii sale. Era la un pas de abstractizarea ultimă, iconicitatea era pusă în primejdie, subminată. Prin urmare, reapariția "realismului" este bruscă, devenind monumentală. "Fotorealismul" (o formă oarecum extremă a expresiei realiste) a unor lucrări ca *Vizita medicului* (1970-1971),*Lunomobilil* (1970), *Copiii şi sportul* (aceiaşi perioadă), *Prietenie* (1974), *Glie şi oameni* (1975) are o valoare decorativă, "dematerializată", ilustrează o lume aseptică şi glacială, *paralelă*. Imaginea se radicalizează, în sens de concretețe. Şi aici se strecoară paradoxul: cu cât aceasta este mai perceptibilă, mai reală, cu atât ea se îndepărtează de suflul realului. Intenția se *escapism* îşi face subtil apariția. Un spirit ludic, jucăuş, ghiduş execută "tumbe" şi "giumbuşlucuri"; artista e liberă să interpreteze după bunul său plac tot ce vede şi o înconjoară.

Lucrarea *Micul dejun* (1979-1980) ne apare ca o încununare a sintezei formale şi conceptuale a artistei. Aparent avem de-a face cu o imagine "clasică", frontală, privirea superficială alunecă rapid pe suprafața ei fără să-i observe misterul, stranietatea, incifrarea...Subtilitatea picturii, *sfumatto*-ul mimat, simplețea motivului refuză orice "greutate" a subiectului: el este pur şi simplu. Încordarea interioară a acestei scene aminteşte de unele secvențe captate din neorealismul cinematografic italian. În fapt, mai multe epoci şi-au dat intalnire aici. Aici parcă nimic nu se întâmplă, dar orice este posibil şi totodată plauzibil. Este ca un decupaj fugar dintr-un continuum spațial şi temporar. Acesta contrazice schema tabloului ca "fereastră", imaginea se termină, la Valentina Rusu-Ciobanu, numai pentru că pânza are limitele ei..., că este finită. Nu pot să nu fac aici o paralelă intre opera Valentinei Rusu-Ciobanu cu cea a mai tânărului Andrei Sârbu (1950-2000), care s-au intalnit in abordarea *simultană* a fotorealismului. Chiar dacă au ajuns acolo pe drumuri diferite, intențiile lor erau, se poate intui, cumva *consubstanțiale*. S-au născut din nevoia de "alteritate", esențială pentru orice organism plastic viabil. Iar asta, voința de alteriate, într-un regim autoritar, putea fi citită ca o subversiune sublimată...Ambii şi-au asumat acest risc.

Salutar este faptul că editura *ARC* a reuşit să se sincronizeze cu intenţiile **MNA**, lansand simultan albumul **Valentina Rusu-Ciobanu******, al cărui text introductiv e semnat de istoricul de artă Constantin I. Ciobanu. El poate fi privit intr-un fel ca un catalog al expoziţiei comentate, şi este cu atât mai preţios cu cât conţine un material ilustrativ mult mai bogat decât cel de pe simezele **MNA**. În ultimă instanţă, cele două proiecte se completează reciproc. Eseul introductiv pus în deschiderea materialului iconografic aduce multe date inedite, fotografii de epocă, material din arhiva familiei, bruioane de atelier, intregind prin acestea portretul atât de complex al artistei. A fost un bun prilej de a se vorbi despre perioada de şcolire a acesteia, la Iaşi. În general, "perioada românească" a mai multor plasticieni autohtoni fusese "ocultată" sub regimul de ocupaţie sovietică, sau considerată ca o "rătăcire"... Că nu a fost aşa, o dovedeşte anume faptul că cei mai buni artişti, consideraţi sau deveniţi clasici, şi-au făcut studiile anume în România interbelică. Tocmai de aceea, organizarea unei serii de expoziţii, la Bucureşti, ale artiştilor basarabeni, care şi-au făcut studiile de măestrie în acea epocă, ar însemna un act măreţ de *recuperare*.

ianurie-febriarie, 2004

_____

* vezi: "Mulţi dintre cei cu putere de decizie erau nişte neputincioşi", dialog Vladimir Bulat - Valentina Rusu-Ciobanu, in *Contrafort*, Chişinău, nr. 10-11, 2000, pag.22.

** *ibidem*, unde s-a reprodus şi lucrarea descrisă atât de savuros de pictoriţă.

*** una din lucrările cele mai tari ale artistei, emisă cu bună ştiinţă, cred, din expoziţia comentată.

**** este parte din seria de albume "**Maeştri basarabeni din secolul XX**". Atunci când va ajunge la bun sfârşit acest proiect va putea fi considerat un adevărat monument ridicat valorilor de prim rang ale artelor plastice din spaţiul nostru.